

Veiligheid als basis voor ontwikkeling

Veiligheid als basis voor ontwikkeling

Gedrag onder spanning vraagt om meer dan corrigeren

Ingrid Meurkens

Colofon

Auteur: Ingrid Meurkens

Titel: *Veiligheid als basis voor ontwikkeling*

Subtitel: *Gedrag onder spanning vraagt om meer dan corrigeren*

Uitgever: Bookmundo

Omslag: Bookmundo

ISBN: 9789403873978

Eerste druk: 2026

Van deze auteur verscheen ook:

Sensitief handelen – Trauma-, cultuur- en taalsensitief werken in onderwijs

Taalgericht lesgeven in de meertalige klas – Een handreiking voor docenten in het VO

<https://publishnl.bookmundo.com/ingridmeurkens>

Inhoudsopgave

Voorwoord

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 – Gedrag onder spanning

Waarom gedrag geen karakter is

- Gedrag als uiting, niet als identiteit
- Spanning als onderliggende factor
- Zichtbare én stille onveiligheid
- Stressreacties en verlies van zelfregulatie
- Eerst begrijpen, dan begrenzen
- Veiligheid als voorwaarde voor ontwikkeling

Hoofdstuk 2 – Professioneel handelen bij gedrag onder spanning

Van reageren naar regie in onderwijscontext

- Gedrag is gelijk, context is verschillend (PO / VO / SO)
- Waarom corrigeren vaak tekortschiet
- Handelingsverlegenheid als systeemvraagstuk
- De vier stappen: waarnemen – duiden – bijsturen – handelen
- Veiligheid als gezamenlijke verantwoordelijkheid
- Van incidentdenken naar professioneel kader en cultuur
- Beleid als steun voor professioneel handelen
- Overzicht: regulatiegericht handelingskader

Hoofdstuk 3 – Stap 1: Waarnemen

Zien wat er feitelijk gebeurt

- Observatie versus interpretatie
- Lichaamssignalen en gedragsveranderingen
- Zichtbaar gedrag en stille signalen
- De invloed van je eigen spanning
- Vertragen als professionele vaardigheid
- Waarnemen in PO, VO en speciaal onderwijs

Hoofdstuk 4 – Stap 2: Duiden

Wat probeert dit gedrag te beschermen of op te lossen?

- Gedrag als stressrespons
- Spanning, zelfregulatie en betekenis van gedrag
- Waarom verkeerd duiden onveiligheid vergroot

Deel A – Agressieve uitingsvormen

1. Angst-gedreven agressie
2. Psychiatrisch bepaald agressief gedrag
3. Frustratie-agressie
4. Instrumentele agressie

Deel B – Andere uitingsvormen van spanning

5. Overprikkelingsreacties
6. Vermijdings- en terugtrekkinggedrag
7. Bevriesreacties
8. Controlerend gedrag

Hoofdstuk 5 – Stap 3: Bijsturen

Timing, taal en professionele afstemming

- Begrenzen zonder machtsstrijd
- Afstemmen op wat iemand aankan
- Bijsturen zolang zelfregulatie aanwezig is
- De rol van spanningsfasen bij bijsturen
- Contextbewust bijsturen in PO, VO en speciaal onderwijs

Hoofdstuk 6 – Werken met spanningsfasen

Begrijpen, positioneren en escalatie voorkomen

- Spanningsopbouw: groen – oranje – rood – blauw (herstel)
- Spanningsfasen als observatie- en preventiekader
- Professionele verantwoordelijkheid per fase
- Kantelpunten en overgangen herkennen
- Spanningsfasen in relatie tot teamafspraken en beleid

Hoofdstuk 7 – Stap 4: Handelen

Wanneer veiligheid voorrang krijgt

- Wanneer bijsturen stopt
- Regie nemen bij verlies van zelfregulatie
- Korte instructies en stoppen met praten
- Afstand creëren en hulp inschakelen
- Handelen binnen professionele en wettelijke kaders

Hoofdstuk 8 – Wettelijk kader en professionele verantwoordelijkheid

- Proportionaliteit
- Subsidiariteit
- Doelgerichtheid
- Verantwoording en verslaglegging
- Bescherming van leerling én professional

Hoofdstuk 9 – Na spanning en escalatie

Reflectie, herstel en leren

- Eerst regulatie, dan reflectie
- Herstel van veiligheid en vertrouwen
- Herstelgesprekken
- Leren als team
- Van incident naar ontwikkeling

Hoofdstuk 10 – Begrenzen om ontwikkeling mogelijk te maken

Tot slot

- Veiligheid als basis
- Verantwoordelijkheid en verbinding
- Grenzen als ontwikkelkader

Bijlagen

- Overzicht uitingsvormen van spanning en bijbehorende principes
- Spiekaart spanningsfasen (groen – oranje – rood - blauw)
- Taal onder spanning – professionele voorbeeldzinnen voor het moment
- Reflectieformulier – gedrag onder spanning